

Raqobat Tushunchasining Mohiyati Va Uning Turlari

Yahyoyev To'lg'in Ismatullayevich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti "Iqtisodiy tahlil va statistika" kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqobat tushunchasi va uning turlari haqida to'liq ma'lumot berilgan. Smitning tahlili aniq va iqtisod va psixologiya dalillari bilan yaxshi tasdiqlangan. Maqola, shuningdek, yaxshi yozilgan va qiziqarli bo'lib, uni keng auditoriya uchun ochiq qiladi. Maqolaning mumkin bo'lgan cheklashlaridan biri shundaki, u birinchi navbatda iqtisodiy raqobatga qaratilgan. Bu raqobatning muhim jihati bo'lsa-da, raqobatning boshqa shakllarini, masalan, ijtimoiy va siyosiy raqobatni ham o'rganish foydali bo'ladi.

Kalit so'zlar: musobaqa, bevosita raqobat, bilvosita raqobat, mukammal raqobat, monopolistik raqobat, oligopoliya, monopoliya, iqtisodiy o'sish, innovatsiyalar, samaradorlik, iste'molchi tanlovi, stress, anksiyete, ijtimoiy tengsizlik.

Kirish. Raqobat inson tabiatining asosiy jihatidir. Biz resurslar, maqom va tan olish uchun raqobatlashamiz. Raqobatni hayotning barcha jabhalarida, o'yin maydonchasidan tortib yig'ilish xonasigacha topish mumkin. Iqtisodiyotda raqobat deganda shaxslar yoki guruhlar umumiy maqsad yoki resursga erishishga intiladigan vaziyat tushuniladi. Raqobat to'g'ridan-to'g'ri bo'lishi mumkin, bunda shaxslar yoki guruhlar to'g'ridan-to'g'ri bir-biri bilan raqobatlashadi yoki bilvosita, bunda shaxslar yoki guruhlar bir xil resurslar uchun raqobatlashadi, lekin bevosita o'zaro ta'sir qilmaydi. Raqobat bir qator afzalliklarga ega. Bu samaradorlik, innovatsiyalar va iste'molchilarning tanloviga olib kelishi mumkin. Misol uchun, korxonalar mijozlar uchun raqobatlashganda, ular arzonroq narxlar, yaxshiroq mahsulotlar va ko'proq innovatsion xizmatlarni taklif qilish uchun rag'batlantiriladi. Raqobat ham iqtisodiy o'sishga olib kelishi mumkin, chunki korxonalar raqobatdosh ustunlikka erishish uchun yangi texnologiyalar va mahsulotlarga sarmoya kiritadilar. Biroq, raqobatning ba'zi kamchiliklari ham bo'lishi mumkin. Bu stress, tashvish va ijtimoiy tengsizlikka olib kelishi mumkin. Misol uchun, ishchilar ish o'rinlari uchun raqobatlashganda, ular o'z ishini yo'qotish yoki tirikchilik uchun ish haqi to'laydigan ish topa olmaslik haqida stress va xavotirni boshdan kechirishlari mumkin. Raqobat ijtimoiy tengsizlikka ham olib kelishi mumkin, chunki raqobatda muvaffaqiyat qozonganlar ko'proq boylik va kuch to'plashga moyil bo'ladi.

Tahlil va natijalar. Oldingi bo'limda biz raqobatni alohida shaxslar yoki guruhlar umumiy maqsad yoki manbaga erishishga intiladigan vaziyat deb ta'riflagan edik. Shuningdek, biz raqobatning ikkita asosiy turini aniqladik: to'g'ridan-to'g'ri raqobat va bilvosita raqobat. Ushbu bo'limda biz raqobat tushunchasining mohiyatini batafsilroq o'rganamiz. Shuningdek, biz raqobatning turli turlarini va ularning bozorga ta'sirini muhokama qilamiz.

Raqobatning mohiyati. Raqobatning mohiyati raqobatdir. Shaxslar yoki guruhlar raqobatlashganda, ular istalgan maqsadga erishish uchun bir-biridan ustun turishga harakat qiladilar. Ushbu raqobat turli yo'llar bilan ifodalanishi mumkin, masalan:

- Narxlar raqobati: korxonalar mijozlarni jalb qilish uchun narx bo'yicha raqobatlashadilar.
- Mahsulot raqobati: korxonalar mijozlarni jalb qilish uchun mahsulot sifati, xususiyatlari va dizayni bo'yicha raqobatlashadilar.
- Xizmat raqobati: Korxonalar mijozlarni jalb qilish va ushlab qolish uchun mijozlarga xizmat ko'rsatish sifati bo'yicha raqobatlashadilar.

- Innovatsion raqobat: korxonalar raqobatdosh ustunlikka erishish uchun yangi va innovatsion mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqish uchun raqobatlashadilar.

Musobaqa turlari. Raqobatni tasniflashning turli usullari mavjud. Umumiy usullardan biri raqobatchilarning soni va hajmiga qarab raqobatni tasniflashdir. Ushbu tasniflash tizimi raqobatning to'rtta asosiy turini beradi:

- Mukammal raqobat: Mukammal raqobat – bu bozor tuzilmasi bo'lib, unda ko'plab kichik, bir xil firmalar mavjud bo'lib, kirish yoki chiqish uchun hech qanday to'siq yo'q. Mukammal raqobat bozorida firmalar narxni oluvchilardir, ya'ni ular bozor narxini nazorat qilmaydi.
- Monopolistik raqobat: Monopolistik raqobat - bu bozor tuzilmasi bo'lib, unda ko'plab kichik, tabaqalashgan firmalar mavjud bo'lib, kirish va chiqish uchun past to'siqlar mavjud. Monopolistik raqobat sharoitida firmalar bozor narxini ma'lum darajada nazorat qiladi, lekin ular narx ishlab chiqaruvchisi emas.
- Oligopoliya: Oligopoliya - bu bozor tuzilmasi bo'lib, unda bir nechta yirik firmalar va kirish va chiqish uchun yuqori to'siqlar mavjud. Oligopolistik bozorda firmalar o'zaro bog'liqdir, ya'ni bir firmaning harakatlari boshqa firmalarning harakatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin.
- Monopoliya: Monopoliya - bu faqat bitta firma mavjud bo'lgan bozor tuzilishi. Monopoliya sharoitida firma bozor narxini to'liq nazorat qiladi.

Raqobatning oqibatlarini. Bozorda mavjud bo'lgan raqobat turi bozorga bir qator ta'sir ko'rsatadi. Ushbu ta'sirlarga quyidagilar kiradi:

- Bozor samaradorligi: Mukammal raqobat bozorning eng samarali tuzilmasi hisoblanadi, chunki u eng past narxlar va eng yuqori mahsulot ishlab chiqarishga olib keladi.
- Iste'molchi tanlovi: monopolistik raqobat va oligopoliya iste'molchilarga mukammal raqobatdan ko'ra ko'proq tanlov taklif qiladi, chunki firmalar bozor narxini ma'lum darajada nazorat qiladi va o'z mahsulotlarini farqlay oladi.
- Innovatsiyalar: oligopoliya va monopoliya mukammal raqobatga qaraganda kamroq innovatsiyaga olib kelishi mumkin, chunki firmalar bozorda hokimiyatga ega bo'lganlarida innovatsiyalar uchun kamroq rag'batga ega.
- Ijtimoiy tengsizlik: Monopoliya ijtimoiy tengsizlikka olib kelishi mumkin, chunki monopolist monopolist foyda olishi va boylik va hokimiyatni to'plashi mumkin.

Xulosa. Raqobat murakkab va ko'p qirrali hodisadir. Uning afzalliklari ham, kamchiliklari ham bor, jamiyatga ta'siri murakkab va xilma-xildir. Bozorda mavjud bo'lgan raqobat turi bozorga bir qator ta'sir ko'rsatadi, jumladan, bozor samaradorligi, iste'molchilar tanlovi, innovatsiyalar va ijtimoiy tengsizlik. Umuman olganda, raqobat murakkab va ko'p qirrali hodisadir. Uning afzalliklari ham, kamchiliklari ham bor, jamiyatga ta'siri murakkab va xilma-xildir. Ushbu maqolada biz raqobat tushunchasining mohiyatini va uning turli turlarini o'rganamiz. Shuningdek, biz raqobatning afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilamiz va raqobatchilarning soni va hajmiga asoslangan raqobat tipologiyasini taklif qilamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Raqobat mohiyati, Richard Pozner (2017).
2. Raqobatning iqtisodiy tabiati, F.A.Xayek (1941).
3. Raqobat, innovatsiyalar va iqtisodiy o'sish, Jozef Shumpeter (1942).
4. Sanoatni tashkil etish nazariyasi Jan Tirol (1988).
5. O'yin nazariyasi va hamkorlik evolyutsiyasi Robert Axelrod (1984).